

УДК 725.962:72.012

ОГОРОДЖЕННЯ ПРИСАДИБНИХ ДІЛЯНОК: ФУНКЦІЇ, МАТЕРІАЛИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ

І. Березовецька, к. арх.

ORCID ID: 0000-0001-9906-1871

Львівський національний університет природокористування

Н. Дудяк, д. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-2746-1910

Херсонський державний аграрно-економічний університет

<https://doi.org/10.31734/architecture2025.26.072>

Березовецька І., Дудяк Н. Огородження присадибних ділянок: функції, матеріали та особливості проєктування

У статті здійснено комплексний аналіз огорожень як важливого елементу архітектурно-планувальної та функціональної організації присадибної ділянки. Огородження розглядаються не лише як засіб фізичного захисту й окреслення меж території, а і як структурний компонент ландшафтного середовища, що формує загальне сприйняття простору, забезпечує приватність та відіграє значну роль у візуальному образі садиби.

Наведено типологію огорож залежно від матеріалу (дерево, метал, бетон, камінь, комбіновані конструкції, сітка, живоплоти), конструктивних особливостей та функціонального призначення. Особливу увагу приділено питанням відповідності огорожень нормативно-правовим вимогам, будівельним регламентам і правилам добросусідства, зокрема щодо висоти, прозорості, санітарних і інсоляційних обмежень.

Проаналізовано сучасні тенденції в облаштуванні присадибних огорож, включаючи використання екологічно чистих матеріалів, вертикальне озеленення, інтеграцію з малими архітектурними формами та елементами благоустрою. Описано конструктивні елементи огорож (фундаменти, стовпи, заповнення прольотів, ворота, хвіртки), їхнє розташування та інженерно-естетичні рішення, що забезпечують довговічність і декоративність споруди.

У результаті дослідження сформульовано практичні рекомендації щодо вибору типу огорожі з урахуванням функціональних потреб, бюджету, архітектурного стилю садиби, кліматичних умов, а також специфіки використання ділянки. Зазначено, що грамотне проєктування огорожі є запорукою створення комфортного, безпечного й естетично привабливого середовища життєдіяльності.

Ключові слова: типи огорож, межа території, захисна функція, присадибна ділянка, приватна забудова, паркани, живопліт, вертикальне озеленення, нормативи, ландшафтна архітектура, дизайн території, благоустрій, матеріали, проєктування, малі архітектурні форми, конструкція огорожі, декоративність, естетика, планувальна структура, візуальне середовище.

Berezovetska I., Dudiak N. Fencing of household plots: functions, materials, and design

The article presents a comprehensive analysis of fencing as a key element in the architectural-planning and functional organization of a household plot. Fences are considered not only as a means of physical protection and territorial boundary delineation, but also as a structural component of the landscape environment, shaping the overall perception of space, ensuring privacy, and playing an important role in the visual identity of the site.

A typology of fences is provided based on materials (wood, metal, concrete, stone, combined structures, mesh, green hedges), structural characteristics, and functional purpose. Particular attention is paid to the compliance of fencing with regulatory and legal requirements, construction standards, and neighborly relations, especially regarding height, transparency, sanitary, and insulation restrictions.

Contemporary trends in the arrangement of household fences are analyzed, including the use of environmentally friendly materials, vertical landscaping, and integration with small architectural forms and other landscaping elements. The article describes the structural components of fences (foundations, posts, panel infill, gates, wickets), their placement, and engineering-aesthetic solutions that ensure durability and decorative appeal.

Based on the study, practical recommendations are formulated for selecting fence types considering functional needs, budget, architectural style of the house, climatic conditions, and specific features of land use. It is emphasized that competent fence design is essential for creating a comfortable, safe, and visually attractive living space.

Keywords: fence types, property boundaries, protective function, household plot, private development, fencing, green hedge, vertical landscaping, regulations, landscape architecture, site design, landscaping, materials, planning, small architectural forms, fence construction, decorative features, aesthetics, planning structure, visual environment.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку приватної забудови та індивідуального житлового будівництва особливої актуальності набуває питання комплексного та грамотного проектування елементів благоустрою присадибної ділянки, зокрема огорожень. Незважаючи на очевидну функціональну роль парканів як засобу захисту й окреслення меж території, їхній вплив на архітектурно-просторову організацію, естетику та екологічну збалансованість середовища часто недооцінюється.

На практиці спостерігається велика варіативність матеріалів, конструкцій і стилістичних рішень огорож, проте далеко не завжди вони відповідають нормам містобудування, правилам добросусідства або базовим принципам ландшафтно-архітектури. Часто виникають проблеми з перевантаженням простору масивними конструкціями, порушенням інсоляційного режиму, недотриманням стилістичної єдності з будинком і зеленими насадженнями. Крім того, у проєктній практиці недостатньо опрацьовано питання інтеграції огорож з іншими елементами благоустрою – такими як вхідні групи, живоплоти, малі архітектурні форми. Усе це зумовлює потребу у системному підході до вибору типу, матеріалу й конструкції огорожі з урахуванням її багатофункціонального призначення, будівельних і ландшафтних нормативів, архітектурного стилю садиби, а також особливостей ділянки. Саме це й визначає актуальність дослідження проблеми організації огорожень у присадибному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання ландшафтного дизайну, зокрема огороження присадибних ділянок, вивчали такі дослідники: Діденко А. І., Чернюк С. М. [4], Січкарь В. І. [10], Єрохіна Т. В. [5], Герасименко О. В. [2], Швайка Л. А. [11], Кліменко З. М., [14; 15], Малихіна С. П. [9], Корнійчук О. А. [7], Воробей С. М. [1], Корошкова Н. В., Дерев'яно В. С. [8], Якимчук Н. І. [12] та інші.

Постановка завдання. Наше завдання – проаналізувати функціональні, конструктивні, матеріальні та естетичні аспекти огорожень присадибних ділянок, із подальшим формуванням практичних рекомендацій для їхнього оптимального проектування з урахуванням чинних нормативів, потреб користувачів і сучасних дизайнерських тенденцій.

Виклад основного матеріалу. Огородження присадибної ділянки – невід'ємний елемент архітектурно-просторової організації приватної території. Воно виконує не лише охоронну, а й декоративну, соціальну, психологічну та функціональну роль. Правильно спроектована огорожа підвищує цінність і привабливість ділянки, забезпечує приватність, визначає межі володіння та формує перше враження про об'єкт.

Огородження виконує низку важливих функцій:

- захисну – запобігання несанкціонованому доступу, захист від людей і тварин;
- приватну – забезпечує психологічний комфорт проживання, створює умови усамотнення та особистого простору;
- просторово-композиційну – формування меж ділянки та взаємозв'язків між її частинами;
- шумозахисну та вітрозахисну – зниження рівня шуму з вулиці;
- кліматорегулювальну – захист від вітру, пилу, снігових заметів;
- естетичну – відіграє декоративну роль у формуванні загального вигляду ділянки.
- Існує певна класифікація огорож.
- *За ступенем прозорості:*
- глухі – цільні, забезпечують максимальну приватність (бетон, цегла, профнастил);
- напівпрозорі – з чергуванням елементів (дерев'яні решітки, ковані секції);
- прозорі – мінімальне візуальне перекриття (сітка, живопліт, ковані огорожі).

За матеріалом:

- дерев'яні – екологічні, теплі, потребують догляду;
- металеві – довговічні, надійні (ковані, зварні, профнастил);
- кам'яні, цегляні, бетонні, монументальні, шумоізоляційні;
- комбіновані – поєднання кількох матеріалів (рис. 1, 2);
- живі огорожі – рослини, що формують «зелений паркан».

На рис. 1, 2 показано приклади комбінованих огорож.

За стилем:

- класичні – симетрія, правильні форми, поєднання з архітектурою будинку;
- сучасні – мінімалізм, прямі лінії, новітні матеріали;

Рис. 1. Комбінована огорожа – цегла та метал, м. Дубляни, фото 2025 р.

Рис. 2. Комбінована огорожа – цегла та метал, м. Львів, фото 2025 р.

На рис. 3 показано приклад «живої» огорожі у поєднанні із сіткою та металевою хвірткою.

Рис. 3. Приклад «живої» огорожі, м. Львів, фото 2025 р.

- рустикальні – плетені, дерев'яні, з природними текстурами;
- еко-стиль – живоплоти, габіони, перголи з виткими рослинами.

«Живі» огорожі як альтернатива огорожам. При проектуванні живоплоту з колючих рослин слід дотримуватись відступу не менше ніж 1 м від меж ділянки.

«Живі» огорожі – це функціональний і декоративний елемент:

- використовуються такі види: туя, граб, самшит, барбарис, бирючина тощо;
- забезпечують захист від вітру, шуму, пилу;
- потребують регулярного формування і поливу;
- додатково можуть слугувати кормовою базою для птахів і комах.

Нижче подаємо опис основних матеріалів огорож, їхні переваги та недоліки.

Дерев'яні огорожі:

- натуральний вигляд, екологічність, простота монтажу;
- добре поєднуються із зеленими насадженнями;
- недовговічні без обробки, потребують догляду;
- приклади: штахетник, плетені паркани.

Металеві огорожі:

- висока міцність і довговічність, варіативність форм;
- можливість декоративного оздоблення (ковка);
- може проглядатися (решітки) або бути суцільною (профнастил);
- захист від вандалізму;
- може іржавіти, дорожчий монтаж.

Кам'яні, цегляні та бетонні:

- найбільш довговічні та масивні;
- стійкість, шумоізоляція;
- становлять серйозну перешкоду для проникнення;
- висока ціна, потребують професійного монтажу;
- часто комбінуються з деревом або металом.

Сітчасті, решітчасті та комбіновані:

- бюджетний варіант для тимчасових або задніх меж ділянки;
- не створює тіні, добре поєднується з живоплотами;
- використовується для господарських частин;
- не забезпечує приватності.

Живоплоти:

- натуральна огорожа з кущів або дерев;
- високі естетичні та екологічні якості;
- потребує регулярного догляду та часу на формування;
- може бути використана як доповнення до основної огорожі.

Принципи розміщення та проектування. Висота огорожі залежить від функції: до 0,5 м – декоративні межі клумб; 1–1,5 м – декоративні або фронтальні огорожі; 1,8–2,2 м – охоронні огорожі.

Орієнтація має враховувати розу вітрів та інсоляцію. У місцях огляду бажано застосовувати прозорі секції або живі огорожі. Не слід використовувати масивні глухі паркани з північного боку – вони створюють тінь і знижують повітрообмін.

Огорожа складається з таких конструктивних основних елементів:

- фундамент (для кам'яних та бетонних споруд);
- опори/стовпи – несуть основне навантаження;
- заповнення прольотів – штахетник, листи, сітка;

Брама та хвіртка – вхідні вузли, повинні бути зручними та безпечними.

Нормативні вимоги щодо влаштування огорож на присадибних ділянках. Відповідно до ДБН Б.2.2-12:2019 [3] та інформаційних роз'яснювальних матеріалів [6], огорожі між сусідніми ділянками не повинні перевищувати 1,5 м, бути глухими або створювати тінь. Не дозволено встановлювати паркани на межі з вулицею без погодження у разі виходу конструкції за межі власності. Важливо дотримуватись санітарних і протипожежних норм, зокрема щодо відстаней від господарських споруд.

Висновки. Огородження – не лише засіб розмежування території, а й важлива частина архітектурного та ландшафтного образу присадибної ділянки. Його вибір залежить від призначення, стилю забудови, кліматичних умов, бюджету та індивідуальних потреб власника. Вдале поєднання практичності, довговічності та естетичної виразності дозволяє створити комфортне середовище, що відповідає сучасним вимогам

безпеки, дизайну й функціональності. Проектування та якісне виконання огорожі – запорука довготривалого захисту і позитивного візуального ефекту для всієї ділянки.

Бібліографічний список

1. Воробей С. М. Особливості добору матеріалів для огорож у ландшафтному дизайні присадибних ділянок. *Будівництво, матеріалознавство, машинобудування*. Полтава: ПНТУ, 2021. № 113. С. 97–102.
2. Герасименко О. В. Проектування елементів благоустрою садибної забудови. Харків: ХНАУ, 2020. 172 с.
3. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. Київ: Мінрегіон України, 2019.
4. Діденко А. І., Чернюк С. М. Ландшафтна архітектура: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 344 с.
5. Єрохіна Т. В. Основи ландшафтного дизайну: навч. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 178 с.
6. Земельний фонд України. Установлення огорожі на присадибній ділянці: норми, обмеження, вимоги / Земельний фонд України. URL: <https://www.zemfond.net/post/vstanovlennia-ohorozhi-parkanu-naprysadybnii-diliantsi-normy-obmezhenia-vymohy>
7. Корнійчук О. А. Огородження як композиційний елемент малих архітектурних форм у міському просторі. *Вісник Київського національного університету будівництва і архітектури*. 2019. № 3. С. 48–52.
8. Корошкова Н. В., Дерев'яно В. С. Ландшафтне проектування приватної садиби в м. Запоріжжя. *Наукові записки Уманського національного університету садівництва*. 2021. Вип. 99. С. 112–116.
9. Малихіна С. П. Архітектурне рішення огорожі в умовах щільної житлової забудови. *Проблеми ландшафтно-архітектури*. 2020. № 14. С. 35–40.
10. Січкарь В. І. Озеленення населених місць. Львів: ЛНАУ, 2015. 210 с.
11. Швайка Л. А. Основи проектування малих архітектурних форм. Київ: КНУБА, 2019. 180 с.
12. Якимчук Н. І. Візуальна оцінка парканів як елементів дизайну у ландшафтному середовищі. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2022. Вип. 61. С. 79–84.
13. Klimenko Z. M. Garden fencing: functional and aesthetic design. Kyiv: NAU, 2021. 144 p.
14. Klimenko Z. M. Residential Landscape Design. Kyiv: NAU, 2022. 180 p.

Стаття надійшла 10.02.2025